

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO (toliau – BK) 71
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
SMURTINIAIS NUSIKALTIMAIS PADARYTOS ŽALOS KOMPENSAVIMO ĮSTATYMO
(toliau – ŽKĮ) NR. X-296 4 IR 20 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽALOS, ATSIKADUSIOS DĖL VALDŽIOS INSTITUCIJŲ
NETEISĖTŲ VEIKSMŲ, ATLYGINIMO IR ATSTOVAVIMO VALSTYBEI IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS VYRIAUSYBEI ĮSTATYMO (toliau – ŽAĮ) NR. IX-895 1, 3 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 2¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO
(toliau kartu – Projektai)
(TAP Nr. 20-150)(TAIS Nr. 20-1452)**

2020-02-20 Nr.
Vilnius

Projektų rengėja: Teisingumo ministerija

Projektų tikslas: projektais siekiama:

1. padidinti įmokos į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą minimalias ir maksimalias ribas, išplečiant galimybę teismui teisingai individualizuoti skirtos baudžiamojo poveikio priemonės dydį, atsižvelgiant į asmens turtinę padėtį;
2. išplėsti ŽKĮ įstatymo galiojimą laike, kad nukentėjusiems nuo sunkių ir labai sunkių smurtinių nusikaltimų po 2000 m. rugsėjo 26 d., taip pat būtų teisinis pagrindas skirti kompensaciją ŽKĮ nustatyta tvarka;
3. ŽAĮ įtvirtinti piniginio kompensavimo mechanizmą asmenims, kuriems ikiteisminio tyrimo ar baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu buvo taikoma griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas, tačiau jų atžvilgiu priimtas galutinis išteisinamasis nuosprendis.

Dabartinė situacija: 1. Dabar galiojantis teisinis reguliavimas numato, kad žalą, atsiradusią dėl neteisėto kardamosios priemonės suėmimo taikymo atlygina valstybė visiškai, nepaisant ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros pareigūnų ir teismo kaltės. Todėl asmeniui, siekiančiam gauti žalos atlyginimą už suėmimo išbūtą laiką, yra įtvirtinta prievolė įrodyti, kad *suėmimas buvo taikytas neteisėtai ir to jis patyrė žalą*. Tai užkrauna asmenims, patyrusiems intensyviausius laisvės suvaržymus, papildomą įrodinėjimo našta, kuri yra vertintina kaip nepagrįsta teisėtų lūkesčių bei proporcingumo principų kontekste.

2. ŽKĮ įtvirtina taisyklę, kad pagal šį įstatymą kompensuojama tik dėl *po 2005 m. liepos 1 d.* padarytų smurtinių nusikaltimų atsiradusi žala.

3. Pagal BK teismas asmeniui gali paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, kurios dydis gali būti nuo *5 iki 125 MGL* (nepilnamečiui – nuo 3 iki 25 MGL).

Projektų esmė: 1. ŽAĮ projektu siūloma įtvirtinti *naują piniginės kompensacijos ne teismo tvarka rūšį*, kuri galėtų būti skiriama asmenims, kuriems buvo paskirta griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas, o vėliau jų atžvilgiu buvo priimtas galutinis teismo išteisinamasis nuosprendis. Šios kompensacijos tikslas yra kompensuoti asmens patirtus neigiamus padarinius nevertinant taikyto suėmimo teisėtumo. Asmuo turės teisę gauti *iki 50 bazinių socialinių išmokų*

dydžio (1900 Eur) kompensaciją. Rengėjų vertinimu tokio dydžio kompensacija, atsižvelgiant į tai, kad suėmimo paskyrimo teisėtumo klausimas nėra vertinamas, yra pakankama, kadangi visuomet egzistuoja galimybė, jog net asmens atžvilgiu priėmus išteisinamąjį nuosprendį, suėmimas gali būti teisėtas ir teisės į žalos atlyginimą toks asmuo neįgytų. ŽAI projekte taip pat įtvirtinamos formalios sąlygos, kurios turi būti įgyvendintos, siekiant gauti kompensaciją.

2. ŽKĮ projektu siūloma praplėsti įstatymo galiojimo laiką taisyklę, numatant, kad *dėl nuo 2000 m. rugsėjo 26 d. iki 2005 m. liepos 1 d. padarytų sunkių ir labai sunkių smurtinių nusikaltimų atsiradusi žala kompensuojama, jeigu galutinis sprendimas priimtas po 2005 m. liepos 1 d.* Tokiu būdu bus užtikrintas teisinio tikrumo principas nukentėjusiems, kurie dėl ydingo teisinio reguliavimo, negavo kompensacijos už žalą kai įstatymo priėmimo metu baudžiamasis procesas dėl aptariamų nusikaltimų dar nebuvo pasibaigęs.

3. BK projektu siūloma išplėsti baudžiamojo poveikio priemonės - įmokos į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą dydžio ribas - *nuo 10 iki 250 MGL*. Tai užtikrins, kad teismas galės paskirti adekvataus dydžio įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, kuri labiau atitiks asmens turtinę padėtį, taip pat padaryto teisės pažeidimo pobūdį bei pavojingumą bei kitas, baudžiamojo poveikio priemonės skyrimui reikšmingas, aplinkybes.

Igyvendinti siūlomam ŽAI projekte kompensavimo ne teismo tvarka mechanizmui reikės iki 70 tūkst. Eur papildomų valstybės biudžeto lėšų į metus. Lėšų poreikis apskaičiuotas įvertinus 2017 – 2019 m. suėmimų taikymo ir išteisinamų nuosprendžių santykio statistiką pagal kurią prognozuotina, kad per metus gali tekti suteikti iki 1900 Eur kompensaciją vidutiniškai 32 asmenims.

Derinimas: projektai derinti su Generaline prokuratūra ir Teisėjų taryba (gautos trys techninio pobūdžio pastabos). Dėl Generalinės prokuratūros pastabos, į kurią neatsižvelgta, pateikta derinimo pažyma (rengėjų argumentai pakankami pagrįsti neatsižvelgimui į teiktą pastabą).

Atitikimas Vyriausybės programai: Projektai neprieštarauja Septynioliktosios Vyriausybės programai.

Dalykinio vertinimo išvada: Iš esmės pritardami pateiktiems projektams teikiame šias pastabas:

1. ŽKĮ 4 str. 1 d. 3 p. pakeitime siūloma numatyti išimtį iš bendros taisyklės, kad prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą turi būti pateiktas *ne vėliau kaip per 10 metų* nuo teismo sprendimo, kuriuo priteista smurtiniu nusikaltimu padaryta žala, įsiteisėjimo. Šis reikalavimas nebūtų taikomas nuo 2000 m. rugsėjo 26 d. iki 2005 m. liepos 1 d. padarytų sunkių ir labai sunkių smurtinių nusikaltimų atžvilgiu, jei galutinis sprendimas šiose bylose priimtas po 2005 m. liepos 1 d.

Abejotinas toks neriboto termino įtvirtinimas, kadangi tai sudarys galimybę asmenims kreiptis dėl žalos atlyginimo už atitinkamus nusikaltimus net ir praėjus pvz. 50 ar daugiau metų.

2. Atkreiptinas dėmesys, kad siūlant išplėsti baudžiamojo poveikio priemonės įmokos į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą dydžio ribas, tuo pačiu yra padidinama apatinė šios priemonės riba nuo 5 iki 10 MGL. Svarstyтина ar siekiant suteikti (kaip teigiama aiškinamajame rašte) galimybes teismui geriau individualizuoti šios priemonės taikymą kiekvienu konkrečiu atveju nereiktų palikti galiojančios 5 MGL apatinės ribos.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad nėra keičiamos įmokos dydžio ribos kurios yra taikomos (dirbančiam ar turinčiam savo turto) nepilnamečiui. Jei pagal galiojantį reguliavimą skirtumas tarp maksimalios įmokos nepilnamečiui ir pilnamečiui jau yra esminis ir siekia 5 kartus (25 ir 125 MGL), tai pagal siūlomą teisinį reguliavimą, jis pasiektų net 10 kartų (25 ir 250 MGL). Abejotina ar toks didelis skirtumas gali būti laikomas pagrįstu, juolab, kad kaip jau buvo minėta, nepilnamečiams ši poveikio priemonė taikoma tik tuo atveju, jei jie dirba ar turi savo turto.

3. Yra pateiktas lėšų poreikis reikalingas ŽAI projekto įgyvendinimui, tačiau nėra pateikti tokie skaičiavimai dėl ŽKĮ pakeitimų taikymo, nors praplėtus šio įstatymo galiojimo laike ribas, yra tikėtinas papildomas lėšų poreikis kompensuoti dėl sunkių ir labai sunkių smurtinių nusikaltimų atitinkamu laikotarpiu atsiradusią žalą. Pažymėtina, kad Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos lėšas sudaro taip pat ir biudžeto asignavimai dėl ko padidėjus išmokų (kompensacijų) iš šio fondo skaičiui, tam potencialiai gali būti reikalingi ir papildomi biudžeto asignavimai.

Taip pat nėra pateikiama informacija ar reikiamos lėšos yra numatytos planuojant ateinančių metų biudžeto išlaidas.

Taip pat siūlome rengėjams atsižvelgti į Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas (2020 m. vasario 17 d. išvada NV-441).

Projektus siūlome svarstyti **Tarpinstituciniame pasitarime.**

Patarėjas

Audrius Kasinskas

Audrius Kasinskas, tel. +370 706 63733, el. p. audrius.kasinskas@lrv.lt